

УДК 351.82:64

ІГНАТЕНКО Олександр Павлович,
канд. екон. наук, докторант НАДУ

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ДОЗВІЛЬНОЇ СИСТЕМИ У СФЕРІ БЛАГОУСТРОЮ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТІВ

Аналізуються вимоги законодавства щодо функціонування дозвільної системи у сфері благоустрою населених пунктів. Розглядаються документи дозвільного характеру у сфері благоустрою населених пунктів. Визначаються існуючі недоліки в законодавстві та надаються пропозиції з приведення галузевих законів у сфері благоустрою населених пунктів до вимог базових законів із надання адміністративних послуг та документів дозвільного характеру.

Ключові слова: державне регулювання, сфера благоустрою населених пунктів, благоустрій, житлово-комунальне господарство, державна політика, державне управління, нормативно-правове регулювання.

***Игнатенко А. П.* Нормативно-правовое обеспечение функционирования разрешительной системы в сфере благоустройства населенных пунктов**

Анализируются требования законодательства относительно функционирования разрешительной системы в сфере благоустройства населенных пунктов. Рассматриваются документы разрешительного характера в сфере благоустройства населенных пунктов. Определяются существующие недостатки в законодательстве и предлагаются предложения по приведению отраслевых законов в сфере благоустройства населенных пунктов к требованиям базовых законов по предоставлению административных услуг документов разрешительного характера.

Ключевые слова: государственное регулирование, сфера благоустройства населенных пунктов, благоустройство, жилищно-коммунальное хозяйство, государственная политика, государственное управление, нормативно-правовое регулирование.

Ignatenko O. P. Regulatory support the permit system in the area of improvement of human settlements

The requirements of the legislation on the operation of the permitting system in the area of improvement of human settlements are analyzed. The list of permits in the area of improvement of human settlements are considered. Existing shortcomings in legislation are defined and proposals to sectoral legislation in the area of improvement of human settlements with the requirements of the basic laws of administrative services and permits are granted.

Key words: government regulation, area of improvement of human settlements, improvement of human settlements, housing and communal service, public policy, public management, legal regulation.

Постановка проблеми. Дозвільній системі в будь-якій сфері економіки України, у тому числі сфері благоустрою населених пунктів, притаманна непрозорість та бюрократизованість, яка обтяжує в часі отримання адміністративних послуг та документів дозвільного характеру і створює зайві незручності для юридичних та фізичних осіб.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аспектам державної політики в житлово-комунальному господарстві, до якої належить і сфера благоустрою населених пунктів, приділили свою увагу такі дослідники, як І. О. Драган, В. І. Логвиненко, Н. І. Олійник, Є. В. Пряхін. Вони у своїх працях розглядали державну політику щодо процесів модернізації житлово-комунального господарства, державного і регіонального управління житлово-комунальним господарством у сучасних умовах, формування системи державного регулювання житлових відносин, адміністративно-правового регулювання сфери благоустрою населених пунктів. Зокрема, Н. І. Олійник приділила свою увагу питанням розроблення державної політики щодо реформування дозвільної системи в житлово-комунальному господарстві, у частині вдосконалення дозвільної системи у сфері будівництва та експлуатації житла [1].

Проте залишаються невирішеними питання реформування дозвільної системи у сфері благоустрою населених пунктів.

Мета статті полягає у виявленні недоліків та виробленні пропозицій з

удосконалення дозвільної системи у сфері благоустрою населених пунктів на основі аналізу вимог законодавства щодо її функціонування.

Виклад основного матеріалу. Базовим законом, що визначає правові та організаційні засади функціонування дозвільної системи у сфері господарської діяльності і встановлює порядок діяльності дозвільних органів, уповноважених видавати документи дозвільного характеру, та державних адміністраторів, є Закон України «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності» від 6 вересня 2005 р. [6]. У Законі визначено, що дозвільна система у сфері господарської діяльності – це сукупність урегульованих законодавством відносин, які виникають між дозвільними органами, державними адміністраторами та суб'єктами господарювання у зв'язку з видачею документів дозвільного характеру, переоформленням, видачею дублікатів, анулюванням документів дозвільного характеру.

До дозвільних органів належать органи виконавчої влади, державні колегіальні органи, органи місцевого самоврядування, їх посадові особи, уповноважені відповідно до закону видавати документи дозвільного характеру. Відповідно до закону, дозвільна (погоджувальна) процедура – сукупність дій, які провадять державні адміністратори та дозвільні органи під час проведення погодження (розгляду), оформлення, надання висновків тощо, які передують отриманню документа дозвільного характеру.

Документом дозвільного характеру є дозвіл, висновок, рішення, погодження, свідоцтво, інший документ, який дозвільний орган зобов'язаний видати суб'єкту господарювання в разі надання йому права на провадження певних дій щодо господарської діяльності або видів господарської діяльності та/або без наявності якого суб'єкт господарювання не може проваджувати певні дії щодо здійснення господарської діяльності або видів господарської діяльності. Також законом встановлено, що об'єкт, на який видається документ дозвільного характеру, – це природні ресурси, земельна ділянка, ґрунтовий покрив земельних ділянок, споруда, будівля, приміщення, устаткування, обладнання та механізми, що вводяться в експлуатацію або проектуються, окрема операція, господарська діяльність певного виду, робота та послуга, а також документи, які використовуються суб'єктом господарювання в процесі проходження погоджувальної (дозвільної) процедури

(проектна документація на будівництво об'єктів, земельпорядна документація, містобудівна документація, гірничий відвід).

Відповідно до законодавства питання щодо надання дозвільних документів, погодження та експертизи регламентуються також низкою підзаконних нормативно-правових актів, затверджених Кабінетом Міністрів України та центральними органами виконавчої влади, а також державними будівельними нормами, державними санітарними нормами та правилами. Основні вимоги до дозвільної системи у сфері господарської діяльності полягають у тому, що виключно законами, які регулюють відносини, пов'язані з одержанням документів дозвільного характеру, встановлюються:

- необхідність одержання документів дозвільного характеру та їх види;
- дозвільний орган, уповноважений видавати документ дозвільного характеру;
- платність або безоплатність видачі (переоформлення, видачі дубліката, анулювання) документа дозвільного характеру;
- строк видачі або надання письмового повідомлення про відмову у видачі документа дозвільного характеру;
- вичерпний перелік підстав для відмови у видачі, переоформлення, видачі дубліката, анулювання документа дозвільного характеру;
- строк дії документа дозвільного характеру або необмеженість строку дії такого документа;
- перелік документів дозвільного характеру у сфері господарської діяльності.

Законом України «Про Перелік документів дозвільного характеру у сфері господарської діяльності» від 19 травня 2011 р. затверджений вичерпний перелік документів дозвільного характеру у сфері господарської діяльності [13]. Інші види документів дозвільного характеру у сфері господарської діяльності встановлюються шляхом внесення відповідних змін до цього закону. Зміни до переліку вносяться одночасно із внесенням змін до законів України, що регулюють відносини в цій сфері. Необхідність одержання документів дозвільного характеру, встановлена законами, виникає виключно після внесення таких документів до цього переліку, крім випадків, передбачених у законі.

До переліку документів дозвільного характеру у сфері господарської діяльності включений дозвіл на порушення об'єктів благоустрою відповідно до Закону України

«Про благоустрій населених пунктів» [4]. На підставі дозволу на порушення об'єктів благоустрою виконавчого органу сільської, селищної, міської ради здійснюється порушення об'єктів благоустрою, пов'язане з виконанням суб'єктами господарювання земляних та ремонтних робіт. Дозвіл на порушення об'єктів благоустрою не вимагається, якщо земляні та ремонтні роботи здійснюються: особами, які мають документ, що посвідчує право власності або право користування земельною ділянкою, у тому числі право земельного сервітуту; у складі підготовчих або будівельних робіт, право на виконання яких оформлене у встановленому законодавством порядку.

Роботи з усунення наслідків аварій на об'єктах благоустрою розпочинаються негайно з обов'язковим подальшим оформленням дозволу в порядку, визначеному законодавством.

Перелік земляних та ремонтних робіт, для виконання яких необхідно отримати дозвіл, наведений у Типовому порядку щодо видачі дозволів на порушення об'єктів благоустрою або відмови в їх видачі, переоформлення, видачі дублікатів, анулювання дозволів, затвердженому Кабінетом Міністрів України 30 жовтня 2013 р. [8]. У цьому документі встановлена відповідна процедура для проведення земляних та/або ремонтних робіт на об'єктах благоустрою, отримання документів дозвільного характеру відповідно до вимог чинного законодавства.

До Типового порядку додається форма дозволу на порушення об'єктів благоустрою та перелік земляних та/або ремонтних робіт, для виконання яких необхідно отримати дозвіл. Серед видів земляних та/або ремонтних робіт, для виконання яких необхідно отримати дозвіл, такі:

- земляні або монтажні роботи, не пов'язані з прокладенням, перекладенням, ремонтом інженерних мереж і споруд;
- земляні або монтажні роботи, пов'язані з розриттям дорожнього покриття вулиць, доріг, майданів, площ;
- роботи, пов'язані з порушенням благоустрою об'єктів зеленого господарства;
- роботи, пов'язані з інженерними вишукуваннями;
- роботи, пов'язані з археологічними дослідженнями;
- улаштування нових та/або заміна існуючих посадкових майданчиків для пасажирів міського громадського транспорту із встановленням навісу або павільйону;

– ремонт та/або улаштування майданчиків для паркування транспортних засобів, спортивних, дитячих та інших майданчиків;

– заміна пошкоджених та застарілих конструкцій опор, ліхтарів, освітлювальної арматури, тросів, розтяжок, кабелів, дротів, комунікаційної апаратури;

– прокладення, перекладення або заміна водостічних, водопровідних труб та водоприймальних колодязів;

– установлення нових, відновлення, ремонт та заміна існуючих малих архітектурних форм;

– відбудова, відновлення зруйнованих частин фундаментів пам'ятників, декоративних скульптур та композицій, елементів обладнання фонтанів та декоративних басейнів із заміною зношених труб та водопровідної арматури фонтанів тощо;

– установлення нових та/або ремонт і відбудова пошкоджених споруд і обладнання пляжів (гардеробів, камер схову, пунктів прокату пляжного інвентарю, туалетів, лав, грибків, навісів, альтанок тощо), спортивного та дитячого устаткування.

Порядок видачі дозволів або відмови в їх видачі, переоформлення, видачі дублікатів, анулювання дозволів затверджується рішенням відповідної сільської, селищної, міської ради на підставі вищезазначеного Типового порядку. У разі якщо відповідною сільською, селищною, міською радою не прийнято таке рішення, застосовується Типовий порядок, затверджений Кабінетом Міністрів України.

Видача дозволу, його переоформлення або видача дубліката дозволу здійснюється безоплатно. Дозвіл видається протягом десяти робочих днів з дня реєстрації заяви. Строк дії дозволу визначається умовами робіт і не може перевищувати один рік. Водночас відсутність встановлення чітких строків на відповідні роботи створює передумови до виникнення корупціогенного чинника, оскільки строки дії дозволу будуть залежати від того, хто з ким і як домовиться.

Відмова у видачі дозволу надається заявнику в письмовій формі з відповідним обґрунтуванням у строк, передбачений для видачі дозволу. Підставою для відмови у видачі дозволу є: подання суб'єктом господарювання неповного пакета документів, необхідних для одержання дозволу згідно із встановленим переліком; невідповідність поданих документів вимогам законодавства; виявлення недостовірних відомостей у поданих документах. Відмову у видачі дозволу можна оскаржити в установленому

порядку.

У разі якщо в установлений строк не видано дозвіл або відмову в його видачі, право виконання на об'єкті благоустрою земляних та ремонтних робіт виникає на десятий робочий день з дня закінчення зазначеного строку, а дозвіл вважається виданим. Дозвіл може анулювати виконавчий орган відповідної сільської, селищної, міської ради в разі: подання особою, яка отримала дозвіл, заяви про його анулювання; наявності відомостей про припинення підприємницької діяльності фізичною особою-підприємцем, що отримав дозвіл.

У разі якщо право виконання на об'єкті благоустрою земляних та ремонтних робіт передано іншій особі, дозвіл підлягає переоформленню. Переоформлення дозволу не зупиняє виконання робіт. Підставами для видачі дубліката дозволу є втрата або пошкодження дозволу [4].

Крім того, до документів дозвільного характеру у сфері господарської діяльності, перелік яких затверджений Законом України «Про Перелік документів дозвільного характеру у сфері господарської діяльності» від 19 травня 2011 р. [13], належать такі:

1) дозвіл на розміщення зовнішньої реклами відповідно до Закону України «Про рекламу» [12];

2) дозвіл на розміщення, будівництво споруд, об'єктів дорожнього сервісу, автозаправних станцій, прокладання інженерних мереж та виконання інших робіт у межах смуги відведення автомобільних доріг відповідно до Закону України «Про автомобільні дороги» [2];

3) погодження проектів щодо будівництва, реконструкції і ремонту автомобільних доріг, залізничних переїздів, комплексів дорожнього сервісу та інших споруд у межах смуги відведення автомобільних доріг або червоних ліній міських вулиць і доріг відповідно до Закону України «Про дорожній рух» [7];

4) дозвіл на здійснення операцій у сфері поводження з відходами відповідно до Закону України «Про відходи» [5];

5) дозвіл на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами відповідно до Закону України «Про охорону атмосферного повітря» [9], що застосовується за умови функціонування в населеному пункті заводів з утилізації побутових відходів;

б) дозвіл на виконання будівельних робіт та Сертифікат про прийняття в експлуатацію закінчених будівництвом об'єктів, що належать до IV і V категорій складності, відповідно до Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності» [11], що застосовується при будівництві об'єктів благоустрою населених пунктів;

7) дозволи, що пов'язані з пам'ятками на територіях населених пунктів відповідно до Закону України «Про охорону культурної спадщини» [10]:

- дозвіл на переміщення (перенесення) пам'ятки національного значення;
- дозвіл на переміщення (перенесення) пам'яток місцевого значення;
- дозвіл на проведення робіт на пам'ятках місцевого значення (крім пам'яток археології), їх територіях та в зонах охорони, реєстрація дозволів на проведення археологічних розвідок, розкопок;
- дозвіл на проведення робіт на пам'ятках національного значення, їхніх територіях та в зонах охорони, на археологічних територіях, що охороняються, в історичних ареалах населених пунктів;
- погодження відчуження або передачі пам'яток місцевого значення їхніми власниками чи уповноваженими ними органами іншим особам у володіння, користування або управління;
- погодження відчуження або передачі пам'яток національного значення їхніми власниками чи уповноваженими ними органами іншим особам у володіння, користування або управління;
- погодження програм та проектів містобудівних, архітектурних і ландшафтних перетворень, будівельних, меліоративних, шляхових, земельних робіт, реалізація яких може позначитися на стані пам'яток місцевого значення, їх територій і зон охорони.

Статтею 4 Закону України «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності» від 6 вересня 2005 р. передбачено, що видавання документів дозвільного характеру місцевими дозвільними органами здійснюється за принципом організаційної єдності, що передбачає наявність адміністратора, у порядку, встановленому цим законом [6]. Сьогодні активно запроваджується система єдиних дозвільних центрів. Єдині дозвільні центри дозволяють затвердити всі документи, необхідні для отримання дозволу, в одному або лише декількох органах.

Ще одним важливим законом, що стосується дозвільної системи, є Закон України «Про адміністративні послуги» від 6 вересня 2012 р. [3], який визначає правові засади реалізації прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб у сфері надання адміністративних послуг. Законом визначено, що адміністративна послуга – це результат здійснення владних повноважень суб'єктом надання адміністративних послуг за заявою фізичної або юридичної особи, спрямований на набуття, зміну чи припинення прав та/або обов'язків такої особи відповідно до закону.

Вимоги цього закону поширюються на надання суб'єктом адміністративних послуг, витягів та виписок з реєстрів, свідоцтв, довідок, копій, дублікатів документів та інші передбачені законом дії, у результаті яких суб'єкту звернення, а також об'єкту, що перебуває в його власності, володінні чи користуванні, надається або підтверджується певний юридичний статус та/або факт. Законом встановлені основні вимоги до регулювання надання адміністративних послуг. Виключно законами, які регулюють суспільні відносини щодо надання адміністративних послуг, встановлюються:

- підстави для одержання адміністративної послуги;
- суб'єкт надання адміністративної послуги та його повноваження щодо надання адміністративної послуги;
- перелік документів, необхідних для отримання адміністративної послуги, та вимоги до них;
- платність або безоплатність надання адміністративної послуги;
- граничний строк надання адміністративної послуги;
- перелік підстав для відмови в наданні адміністративної послуги.

Перелік адміністративних послуг визначається законом. Однак на сьогодні такий перелік адміністративних послуг законом не затверджено.

Суб'єкти надання адміністративних послуг зобов'язані забезпечити:

– облаштування в місцях прийому суб'єктів звернень інформаційних стендів із зразками відповідних документів та інформації в обсязі, достатньому для отримання адміністративної послуги без сторонньої допомоги;

– створення та функціонування веб-сайтів, на яких розміщується інформація про порядок надання відповідних адміністративних послуг, режим доступу до

приміщення, в якому здійснюється прийом суб'єктів звернень, наявність сполучення громадського транспорту, під'їзних шляхів та місць паркування;

–здійснення посадовими особами прийому суб'єктів звернень згідно з графіком, затвердженим керівником відповідного суб'єкта надання адміністративних послуг. Кількість годин прийому суб'єктів звернень має становити не менше ніж 40 годин на тиждень, у тому числі в суботу – не менше як шість годин;

–надання суб'єкту звернення, який звернувся за допомогою, засобів телекомунікації (телефону, електронної пошти, інших засобів зв'язку), інформації про порядок надання адміністративних послуг;

–видання довідково-інформаційних матеріалів про адміністративні послуги та безоплатне поширення таких матеріалів у приміщеннях, в яких здійснюється прийом суб'єктів звернень;

–облаштування скриньки для висловлення суб'єктами звернень зауважень і пропозицій щодо якості надання адміністративних послуг, проведення щорічного аналізу таких зауважень і пропозицій, вжиття відповідних заходів.

Також цим законом встановлені вимоги щодо якості надання адміністративних послуг, порядок надання адміністративних послуг, строки надання адміністративних послуг, плата за надання адміністративних послуг (адміністративний збір), вимоги до центрів надання адміністративних послуг, організаційне, фінансове та інше забезпечення надання адміністративних послуг.

Висновки. Як бачимо, є подібності у сферах застосування законів України «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності» та «Про адміністративні послуги». Зокрема, до документів дозвільного характеру віднесено дозволи, висновки, рішення, погодження, свідоцтва, інші документи дозвільного характеру. Водночас адміністративними послугами є видача витягів та виписок з реєстрів, свідоцтв, довідок, копій, дублікатів документів та інші передбачені законом документи.

Таким чином, на наш погляд, для забезпечення виконання цих законів має бути сформований єдиний Перелік адміністративних послуг та документів дозвільного характеру, який має бути затверджений законом. До цього переліку мають увійти адміністративні послуги та документи дозвільного характеру, що надаються у сфері благоустрою населених пунктів.

На законодавчому рівні необхідно заборонити вимагати отримання адміністративних послуг, що не передбачені законами, які регулюють суспільні відносини у відповідній сфері, та не включені до переліків, затверджених законом. Крім того, необхідно встановити адміністративну відповідальність для посадових осіб за порушення вимог законів щодо надання адміністративних послуг та документами дозвільного характеру.

На нашу думку, у подальших розвідках необхідно розглянути необхідні зміни в галузевих законодавчих актах для приведення дозвільної системи сфери благоустрою населених пунктів до вимог базових законів з надання адміністративних послуг та документів дозвільного характеру.

Список використаних джерел

1. **Олійник Н. І.** Державне регулювання ринку житла в Україні : автореф. дис. ... д-ра наук з держ. упр. : 25.00.02 / Олійник Н. І. ; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – К., 2011. – 36 с.
2. **Про автомобільні** дороги : Закон України від 8 верес. 2005 р. № 2862-IV // Відом. Верх. Ради України. – 2005. – № 51. – Ст. 556.
3. **Про адміністративні** послуги : Закон України 6 верес. 2012 р. № 5203-VI // Відом. Верх. Ради України. – 2013. – № 32. – Ст. 409.
4. **Про благоустрій** населених пунктів : Закон України від 6 верес. 2005 р. №2807-IV // Відом. Верх. Ради України. – 2005. – № 49. – Ст. 2580.
5. **Про відходи** : Закон України від 5 берез. 1998 р. № 187/98-ВР // Відом. Верх. Ради України. – 1998. – № 36. – Ст. 242.
6. **Про дозвільну** систему у сфері господарської діяльності : Закон України від 6 верес. 2005 р. № 2806-IV // Офіц. вісн. України. – 2005. – № 39. – Ст. 2429.
7. **Про дорожній** рух : Закон України від 30 черв. 1993 р. № 3353-XII // Відом. Верх. Ради України. – 1993. – № 31. – Ст. 338.
8. **Про затвердження** Типового порядку видачі дозволів на порушення об'єктів благоустрою або відмови в їх видачі, переоформлення, видачі дублікатів, анулювання дозволів : постанова Кабінету Міністрів України від 30 жовт. 2013 р. № 870 // Офіц. вісн. України. – 2013. – № 96. – Ст. 3551.
9. **Про охорону** атмосферного повітря : Закон України від 16 жовт. 1992 р.

№ 2707-XII // Відом. Верх. Ради України. – 1992. – № 50. – Ст. 678.

10. **Про охорону** культурної спадщини : Закон України від 8 черв. 2000 р. № 1805-III // Відом. Верх. Ради України. – 2000. – № 39. – Ст. 333.

11. **Про регулювання** містобудівної діяльності : Закон України від 17 лют. 2011 р. № 3038-VI // Офіц. вісн. України. – 2011. – № 18. – Ст. 735.

12. **Про рекламу** : Закон України від 3 лип. 1996 р. № 270/96-ВР // Відом. Верх. Ради України. – 1996. – № 39. – Ст. 181.

13. **Про Перелік** документів дозвільного характеру у сфері господарської діяльності : Закон України від 19 трав. 2011 р. № 3392-VI // Відом. Верх. Ради України. – 2011. – № 47. – Ст. 532.

List of references

1. **Oliinyk N. I.** Derzhavne rehuliuвання rynku zhytla v Ukraini : avtoref. dys. ... d-ra nauk z derzh. upr. : 25.00.02 / Oliinyk N. I. ; Nats. akad. derzh. upr. pry Prezydentovi Ukrainy. – K., 2011. – 36 s.

2. **Pro avtomobilni** dorohy : Zakon Ukrainy vid 8 veres. 2005 r. № 2862-IV // Vidom. Verkh. Rady Ukrainy. – 2005. – № 51. – St. 556.

3. **Pro administratyvni** posluhy : Zakon Ukrainy 6 veres. 2012 r. № 5203-VI // Vidom. Verkh. Rady Ukrainy. – 2013. – № 32. – St. 409.

4. **Pro blahoustrii** naselenykh punktiv : Zakon Ukrainy vid 6 veres. 2005 r. № 2807-IV // Vidom. Verkh. Rady Ukrainy. – 2005. – № 49. – St. 2580.

5. **Pro vidkhody** : Zakon Ukrainy vid 5 berez. 1998 r. № 187/98-VR // Vidom. Verkh. Rady Ukrainy. – 1998. – № 36. – St. 242.

6. **Pro dozvilnu** systemu u sferi hospodarskoi diialnosti : Zakon Ukrainy vid 6 veres. 2005 r. № 2806-IV // Ofits. visn. Ukrainy. – 2005. – № 39. – St. 2429.

7. **Pro dorozhnii** rukh : Zakon Ukrainy vid 30 cherv. 1993 r. № 3353-XII // Vidom. Verkh. Rady Ukrainy. – 1993. – № 31. – St. 338.

8. **Pro zatverdzhennia** Typovoho poriadku vydachi dozvoliv na porushennia ob'ektiv blahoustroiu abo vidmovy v yikh vydachi, pereoformlennia, vydachi dublikativ, anuliuвання dozvoliv : postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 30 zhovt. 2013 r. № 870 // Ofits. visn. Ukrainy. – 2013. – № 96. – St. 3551.

9. **Pro okhoronu** atmosfernoho povitria : Zakon Ukrainy vid 16 zhovt. 1992 r. № 2707-XII // Vidom. Verkh. Rady Ukrainy. – 1992. – № 50. – St. 678.

10. **Pro okhoronu** kulturnoi spadshchyny : Zakon Ukrainy vid 8 cherv. 2000 r. № 1805-III // Vidom. Verkh. Rady Ukrainy. – 2000. – № 39. – St. 333.

11. **Pro rehuliuвання** mistobudivnoi diialnosti : Zakon Ukrainy vid 17 liut. 2011 r. № 3038-VI // Ofits. visn. Ukrainy. – 2011. – № 18. – St. 735.

12. **Pro reklamu** : Zakon Ukrainy vid 3 lyp. 1996 r. № 270/96-VR // Vidom. Verkh. Rady Ukrainy. – 1996. – № 39. – St. 181.

13. **Pro Perelik** dokumentiv dozvilnoho kharakteru u sferi hospodarskoi diialnosti : Zakon Ukrainy vid 19 trav. 2011 r. № 3392-VI // Vidom. Verkh. Rady Ukrainy. – 2011. – № 47. – St. 532.